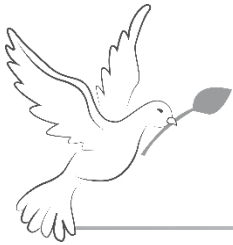

การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ
ของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด*

Development of Handwoven Pa Kao Ma Patterns to Enhance
Community Economy of Roi Et Province

¹ธนิดา แผลมฉลาด และ โสสิต แพงสร้อย

¹Thanida Laemchaladb and KositPhaengsoi

คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author Email: pakaoma101@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด และ 2) เพื่อพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นชุมชนทอผ้าขาวม้า จังหวัดร้อยเอ็ด 4 ชุมชน ได้แก่ บ้านหนองเขวา ตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง บ้านโนนสำราญ ตำบลเมืองทอง อำเภอเมือง บ้านขว้างใหญ่และบ้านหวายหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามผ่านการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) สภาพปัญหาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ดมีหลายประการ ได้แก่ (1) ลวดลายเดิมคล้ายคลึงกับผ้าขาวม้าที่ผลิตจากแหล่งอื่น ไม่มีการพัฒนาลวดลายใหม่ (2) ลวดลายไม่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ซึ่งบ่งบอกตัวตน ชุมชน หรือชาติพันธุ์ (3) ช่างทอไม่สามารถทอลวดลายชนิดที่ซับซ้อนบนผ้าขาวม้าเก่าของบรรพบุรุษได้ (4) ลวดลายเดิมไม่สามารถดึงดูดกลุ่มลูกค้าคนรุ่นใหม่ให้มาสนใจผ้าขาวม้าทอมือได้ (5) ลวดลายผ้าขาวม้ากำลังหายไปพร้อมช่างทออาวุโสที่ขาดผู้สืบทอดและ (6) ชุมชนขาดความรู้หรือแนวคิดใหม่ในการปรับเปลี่ยนวิธีคิดเพื่อการพัฒนาลวดลายใหม่ ๆ 2) การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด ทำสำเร็จได้ด้วยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกภายในชุมชนและนอกชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายผ้า และคนกลางคือผู้วิจัย ผลผลิตจากการวิจัยครั้งนี้คือผ้าขาวม้าทอมือรวม 11 ลวดลายใหม่ซึ่งชุมชนพื้นที่วิจัยทั้ง 4 ชุมชนสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้

คำสำคัญ: ผ้าขาวม้า; ลวดลายผ้าทอมือ; อัตลักษณ์; จังหวัดร้อยเอ็ด

* Received February 2, 2020; Revised March 21, 2020; Accepted April 1, 2020

Abstract

This article aimed to study the problems of handwoven Pa Kao Ma patterns in Roi Et communities in order to develop new handwoven Pa Kao Ma Patterns and to enhance the community economy of Roi Et. The samples were four Pa Kao Ma weaving communities in Roi Et, Consisting of Ban Nongkhawao, Ban Non Samran in Mueang district, Ban Kwang Yai and Ban Wai Lum in Thungkhaoluang district. The document and data were collected through survey, interview, observation, group discussion and workshop.

The Findings could be summarized as follows; 1) Some problems had involved with the current handwoven Pa Kao Ma patterns in Roi Et namely (1) the pattern looked the same as or similar to many products by other communities and no new patterns have been developed (2) the pattern did not be the represent the local identities which indicated self, community or ethnicity (3) some weavers were not able to intricate Khit patterns of their ancestral Pa Kao Ma (4) the pattern could not attract the younger generation to be interested in handwoven Pa Kao Ma (5) the pattern has been gradually disappearing, along with the senior weavers who have not been successful and (6) the communities lack the knowledge or new ideas to change the way of thinking for developing of new patterns. 2) The development of handwoven Pa Kao Ma patterns to enhance the community economy of Roi Et was achieved through collaborative work processes among members of the four communities, experts on fabric pattern design, and the researcher acting as a coordinator. The research outputs are eleven new handwoven Pa Kao Ma patterns that could be further developed.

Keywords: Pa Kao Ma; Handwoven Pattern; Roi Et Province

บทนำ

จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงเรื่องการทอผ้าจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรือง โดยมีเมืองขึ้นจำนวนมากจึงตั้งชื่อเมืองว่า “ร้อยเอ็ดประตู” (Wongthes, 2010) ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทอผ้าไหม หลังฤดูการทำนา (Wesapen, 1990) การทอผ้าถือเป็นอุตสาหกรรมภายในบ้านเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ใช้เวลาว่าง หลังจากการเก็บเกี่ยว ทอผ้าสำหรับไว้ใช้ในครอบครัว ชาวอีสานได้รับอิทธิพลธรรมชาตินำมาใช้เป็นแนวคิดในการทำลวดลาย บนผืนผ้าได้อย่างสวยงาม (Pitathawatchai, 1987) ผ้าทอร้อยเอ็ดได้รับการยกย่องว่าเป็นผ้าที่มีคุณภาพดี ฝีมือทอประณีต ออกแบบ

ลวดลายได้สวยงาม ให้สีได้กลมกลืน และยังสืบทอดการทอผ้าแบบโบราณ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอิทธิพลต่อการทอผ้าของจังหวัดร้อยเอ็ดจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีหลายกลุ่ม กลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุด 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเชื้อสายลาว ซึ่งนิยมทอผ้าไหมและผ้าฝ้ายด้วยวิธีการขีดและมัดหมี่ กลุ่มที่ 2 กลุ่มเชื้อสายผู้ไทซึ่งมีวัฒนธรรมการทอผ้าที่มีสีสันท่อนข้างโดดเด่น มีวิธีการทอที่ซับซ้อน นิยมทอผ้าด้วยวิธีการขีด และกลุ่มที่ 3 กลุ่มเชื้อสายเขมร ซึ่งนิยมทอผ้าไหมมัดหมี่ สีสันท่อนข้างมีดและเครื่องขริบ ผ้าทอพื้นเมืองดั้งเดิมของร้อยเอ็ดทอด้วยฝ้ายหรือไหม แม้ภายหลังมีการนำเส้นใยสังเคราะห์เข้ามาใช้ทดแทนเส้นใยธรรมชาติ เช่น ฝ้ายโพร แต่ก็ยังเรียกว่าผ้าทอพื้นเมืองเช่นกัน ผ้าทอพื้นเมืองมีหลายประเภทที่สำคัญ ได้แก่ ผ้ามัดหมี่ ผ้าขีด ผ้าจก ผ้ายก ผ้าพื้น และผ้าประเภทอื่น ๆ ที่เกิดจากการพัฒนาการทอผ้าพื้นให้มีหลายรูปแบบขึ้น ได้แก่ ผ้าหางกระรอก ผ้าโสร่ง ผ้าตาหมากรุก ผาตาสมุก และผ้าขาม้า (Phasuk, 2002)

ผ้าขาม้าเป็นผ้าสารพัดประโยชน์ที่คนไทยใช้มาแต่โบราณ โดยมากทอเป็นลายตาราง นิยมใช้ด้ายหลายสี อยากรักก็ตาม ผ้าสีเดียวที่มีขนาดเท่ากับผ้าขาม้า หากนำมาใช้นุ่งสำหรับผู้ชายก็นิยมเรียกผ้าขาม้าเช่นกัน ผ้าขาม้าในประเทศไทยมีชื่อเรียกแตกต่างกันขึ้นอยู่กับท้องถิ่น เป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Nerngchamnong, 2017) ซึ่งคำว่าผ้าขาม้า เป็นภาษาทางภาคกลาง ส่วนในภาคอีสานบางแห่งเรียกว่า ผ้าแพรว ผ้าแพรวอโป้ ผ้ากาโด ซึ่งมักจะได้จากการทอด้วยเครื่องทอผ้าที่เรียกว่า กี่ และจะทอเป็นขนาดยาวประมาณ 20-30 เมตร ต่อการทอแต่ละครั้งแล้วจึงตัดแบ่งออกเป็นผืน ผืนละประมาณ 1 วา ผ้าขาม้าส่วนใหญ่ใช้วิธีการทอที่สร้างลวดลายพื้นฐานจากการทอสลัแบนกริวสี ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน เกิดเป็นลายตารางด้วยเทคนิคทอขัดแบบธรรมดา โดยมักทอสลัหลายสีและเว้นส่วนเชิงไว้เป็นชายผ้า เส้นใยที่นิยมใช้ทอมีทั้งเส้นใยฝ้ายและเส้นใยไหม ผ้าขาม้ามีขนาดมาตรฐานหน้ากว้างและความยาวใกล้เคียงกัน ต่างกันที่ชนิดของผ้า สีสันทและลวดลาย ขึ้นอยู่กับเส้นใย เครื่องมือ และวิธีการทอนอกจากนั้นความหลากหลายของผ้าขาม้ามาจากความแตกต่างด้านต้นทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์และสิ่งแวดล้อม บางท้องถิ่นนิยมทอลายขีดหรือจกที่เชิงผ้าขาม้าด้วย เช่น ผ้าขาม้าไทลื้อ ผ้าขาม้าไทยวน ผ้าขาม้าไทภูเขาหรือ ส่วย (กวย) เขมร ลายที่นิยม คือ ข้างม้า คน ดอกแก้ว ดอกพิกุล และดอกกรัก ประโยชน์ของผ้าลายขีดที่นิยมใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้ห่ม ในงานบุญประเพณีต่าง ๆ ใช้โพกศีรษะในการทำงาน ใช้คาดเอว เป็นต้น (Buaphat, 2018)

ปัจจุบันทางภาครัฐและเอกชนหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย บริษัทประชารัฐสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด เข้ามาให้ความสำคัญของการนำผ้าขาม้าเพื่อสืบสาน ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการทอผ้าของชุมชน คุณค่าในเชิงวัฒนธรรม โดยนำมาต่อยอดจากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเดิม มาเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ให้กับชุมชน โดยนำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น หรือเพื่อเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้มีการออกแบบโดยคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีความทันสมัย มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และอยู่บนฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การออกแบบหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีการสร้างสรรค์ ตรงกับความต้องการของตลาด มีเอกลักษณ์โดดเด่น (Srisuk, 2016) มีรูปแบบการบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นรูปแบบที่มีการบริหารจัดการผ้าทอ

ส่วน เช่น การบริหารจัดการผ้าทอพื้น 2) การส่งเสริมและพัฒนาศิลปะการทอผ้าไทย 3) ขั้นตอนการผลิตผ้าทอที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น สามารถนำไปบริหารกลุ่มผ้าทอจังหวัดอื่น ๆ ได้ (Klaythane, 2019) ตลอดจนเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมการจัดการภาครัฐมาใช้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่นเพื่อให้ความเข้มแข็ง เป็นการส่งเสริมให้ประเพณีอยู่ควบคู่กับชุมชน (Waikla, 2019)

ชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ผลิตผ้าขาวม้าเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มีอยู่ 74 ชุมชน โดยกระจายอยู่ในทุกอำเภอ อย่างไรก็ตามผ้าขาวม้าทอมือร้อยเอ็ดไม่เป็นรู้จักของคนทั่วไป จากการสัมภาษณ์ชุมชนทอผ้าขาวม้า ผู้ประกอบการจัดจำหน่ายและจากการสังเกตชุมชนของผู้วิจัย พบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผ้าขาวม้าทอมือจังหวัดร้อยเอ็ดหลายประการ ปัญหาประการแรก ผ้าขาวม้าทอมือเกือบทั้งหมดในตลาดมักมีลักษณะลวดลายคล้ายกันซ้ำกันและเหมือนเดิมตลอดมา เป็นลายตารางหรือเป็นลายทาง ประกอบกับในปัจจุบันมีผ้าขาวม้าทอเครื่องจักรจากโรงงานซึ่งมีลวดลายและสีสันทากหลายอยู่ในตลาด ทำให้มีการแข่งขันด้านการจำหน่ายสูง เกิดปัญหาผ้าขาวม้าทอมือเป็นที่ต้องการของตลาดลดลงเพราะราคาต้นทุนที่แพงกว่าผ้าโรงงาน ปัญหาประการที่สอง ช่างชาวบ้านที่ทอผ้าอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส ไม่มีช่างทอวัยรุ่นหนุ่มสาว ลูกหลานของชุมชนมิได้มีแรงบันดาลใจที่จะพยายามสานต่องานทอผ้า นอกจากนี้ยังมีปัญหาการอพยพไปทำงานต่างถิ่น จึงเป็นเรื่องที่น่าห่วงอยู่มากกว่าอาชีพการทอผ้าขาวม้าในหลายชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ด อาจขาดหายไปในอนาคต และปัญหาประการที่สาม ชุมชนยังขาดความรู้ด้านวิชาการที่เพียงพอ แม้ภาครัฐจะพยายามส่งเสริมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบลวดลายผ้าใหม่ ๆ การแปรรูปผ้าเป็นผลิตภัณฑ์ และการทำการตลาด แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร การแก้ปัญหา การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนางานการทอผ้าขาวม้าในชุมชนจึงเกิดขึ้นน้อย

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จะต้องมีการออกแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมีความทันสมัย มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และอยู่บนฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การออกแบบหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีการสร้างสรรค์ ตรงกับความต้องการของตลาด มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม (Srisuk, 2016; Khatthong, 2015; Phakdeesuan, 2010) อย่างไรก็ตามความสามารถในการแข่งขันด้านรูปแบบการบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชนจะต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาแบบการบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้า (Akkara, 2017) เพื่อเป็นสิ่งสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าให้ได้รับการยอมรับในวงกว้าง เพราะว่ารูปแบบการบรรจุภัณฑ์สามารถดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อได้อย่างง่ายดายจากการสื่อข้อมูลข่าวสารที่ต้องการส่งบนบรรจุภัณฑ์ และภาพลักษณ์ของแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทำให้ผู้บริโภคประทับใจซึ่งจะเป็นการทำให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่นขึ้นมากกว่าผลิตภัณฑ์อื่นๆ (Butkeviciene, Stravinskiene & Rutelione, 2008) บรรจุภัณฑ์ที่ดีต้องมีหน้าที่ในการสื่อสารโดยเป็นตัวส่งผ่านการรับรู้ไปถึงผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุมทั้งรูปการแบบบรรจุภัณฑ์ทางด้านทัศนศิลป์ต่างๆ เช่น สีกราฟฟิก สรุปร่าง ขนาดตัวอักษรรูปทรง ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ผู้บริโภคเข้าใจและเข้าถึงการ

สื่อสารทางการตลาด ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เกิดความแตกต่างและสร้างการจดจำให้กับผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์นั้นๆ (Di Franza, Clark & Pollay, 2002)

ด้วยเหตุผลทั้งหมดดังกล่าว ผู้วิจัยประสงค์จะใช้องค์ความรู้และกระบวนการทางวัฒนธรรมเข้าไปร่วมกับชุมชนทอผ้าขาวม้า 4 ชุมชน คือ 1) บ้านหนองเขวา ตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง 2) บ้านโนนสำราญ ตำบลเมืองทอง อำเภอเมือง 3) บ้านสว่างใหญ่ ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง และ 4) บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง เพื่อร่วมพัฒนาตลาดผ้าขาวม้าทอมือในเชิงสร้างสรรค์ให้มีความแปลกใหม่ แสดงอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น สอดคล้องกับเรื่องราวของชุมชน ของอำเภอ และของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยหวังให้ผ้าขาวม้าทอมือจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นที่ต้องการของตลาด เป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มใหม่ ๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และสำคัญที่สุด เพื่อให้วัฒนธรรมผ้าขาวม้าทอมือของจังหวัดร้อยเอ็ดยังคงอยู่และสืบทอดสู่ลูกหลานชาวร้อยเอ็ดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาสภาพปัญหาตลาดผ้าขาวม้าทอมือของชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) เพื่อนำเสนอการพัฒนาตลาดผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัด

ร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรหมายถึง ชุมชนผลิตผ้าขาวม้าทอมือในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งดำเนินการทอผ้าขาวม้ามาอย่างต่อเนื่องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ สนใจทำงานพัฒนาผ้าขาวม้าทอมือในรูปแบบการทำงานแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างหมายถึงชุมชนผลิตผ้าขาวม้าทอมือ 4 ชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ 1) กลุ่มทอผ้าบ้านหนองเขวา ตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง 2) กลุ่มทอผ้าบ้านโนนสำราญ ตำบลเมืองทอง อำเภอเมือง 3) กลุ่มทอผ้าบ้านสว่างใหญ่ ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง และ 4) กลุ่มผ้าบ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามในพื้นที่วิจัย ได้แก่ แบบสังเกต ทั้งแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ทั้งแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการและกล้องบันทึกภาพและเสียง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยตามที่กำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าขาวม้าทอมือ ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าขาวม้าทอมือ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่ชุมชน โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกกลุ่มทอผ้า ผู้ซื้อ ผู้จำหน่าย นักวิชาการ ประชาชน ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกี่ยวกับความเป็นมาผ้าขาวม้าทอมือของชุมชน สภาพปัญหา ลวดลายผ้าขาวม้าทอมือ และแนวทางการพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน

3.2 สังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และเหตุการณ์ทั่วไปของชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัย และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าขาวม้าทอมือ

3.3 สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบุคคล กลุ่มคน ชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นมาและภูมิปัญญาผ้าขาวม้าทอมือ และแนวทางในการพัฒนาลาย วัสดุ กระบวนการผลิต และรูปแบบ ตลอดจนการจัดการด้านการตลาด การผลิตและจำหน่ายผ้าขาวม้าทอมือ

3.4 สนทนากลุ่มร่วมกันกับหัวหน้ากลุ่ม ช่างทอ ผู้ซื้อ ผู้จำหน่าย นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าขาวม้าทอมือ เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนา วัสดุ กระบวนการผลิต ลวดลายเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ

3.5 ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างตัวแทนของชุมชนและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายผ้า จำนวน 4 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ประชุมร่วม 4 ชุมชน เพื่อเรียนรู้แนวความคิดการออกแบบลวดลายผ้าขาวม้าแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์ประจำชุมชน

ครั้งที่ 2 ประชุมร่วม 4 ชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลงานผ้าขาวม้าที่ทอเป็นผืนออกมาและรับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายผ้าแล้วนำไปปรับปรุงผ้าขาวม้าของแต่ละชุมชนอีกครั้ง

ครั้งที่ 3 ประชุมร่วม 2 ชุมชนอำเภอเมือง และ 2 ชุมชนอำเภอทุ่งเขาหลวง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลงานผ้าขาวม้าที่ปรับปรุงแล้ว และร่วมกับผู้เชี่ยวชาญออกแบบลวดลายผ้าขาวม้าประจำอำเภอเมืองและอำเภอทุ่งเขาหลวง ก่อนกลับไปทอตามแบบ

ครั้งที่ 4 ประชุมร่วม 4 ชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลงานผ้าขาวม้าประจำอำเภอเมือง และผ้าขาวม้าประจำอำเภอทุ่งเขาหลวง จากนั้นร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายผ้าขาวม้าประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 จัดระเบียบข้อมูล นำมาแยกประเภทจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายและกรอบของการวิจัยที่กำหนดไว้

4.2 วิเคราะห์และประมวลผลสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย โดยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมภาคสนามมาเขียนรายงานผล ในการวิจัยนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าซึ่งจะตรวจสอบใน 3 ด้าน คือ 1) การตรวจสอบด้านข้อมูลของพื้นที่ สถานที่ เวลา บุคคล ผู้ให้ข้อมูล 2) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบว่า ในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยที่เก็บจากคนเดียวหรือเปลี่ยนผู้เก็บข้อมูล มีประเด็นใดบ้างที่เหมือนและแตกต่าง และ 3) การตรวจสอบด้านทฤษฎีเพื่อตรวจสอบการนำทฤษฎีไปใช้ในการ วิเคราะห์ การแปลความหมายข้อมูล ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด

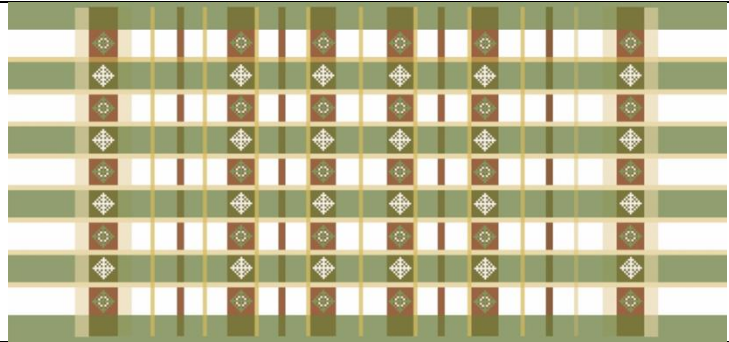
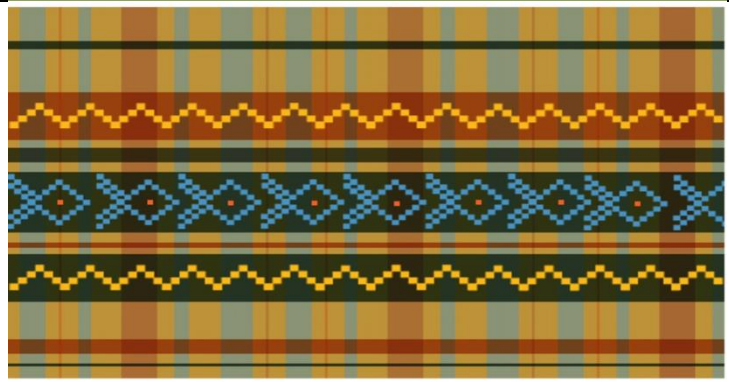

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สภาพปัญหาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด พบปัญหาหลายประเด็น มีเกี่ยวกับอัตลักษณ์และลวดลายผ้าเดิมของชุมชน การออกแบบลวดลาย และการผลิตผ้าขาวม้า โดยลวดลายของผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลงมาตลอดเป็นเวลาหลายปีติดต่อกัน และมีจำนวนลวดลายน้อย ลวดลายของผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนไม่มีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์เพื่อป้องกันตัวตน ชุมชน หรือชาติพันธุ์ และลวดลายสีสันของผ้าขาวม้าที่มีอยู่คล้ายคลึงกับผ้าขาวม้าที่ผลิตจากชุมชนอื่นหรือของจังหวัดอื่นหรือจากโรงงานทอผ้า เมื่อนำผ้าขาวม้าทอมือแบบเก่าของบรรพบุรุษมาดูลวดลาย พบว่า บางลวดลายมีความซับซ้อนจนช่างทอปัจจุบันผู้เป็นลูกหลานไม่สามารถแกะลายและทำซ้ำเดิมได้ ลวดลายของผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ดจำกัดอยู่ในกลุ่มลูกค้ำกลุ่มเดิมที่มีศักยภาพในการซื้อน้อย ยังไม่สามารถถึงความสนใจจากกลุ่มลูกค้ำรุ่นใหม่ที่มีรสนิยมความชอบแตกต่างออกไปจากลูกค้ำกลุ่มเดิม เครื่องจักรกลทอผ้าขาวม้าที่สามารถผลิตผ้าขาวม้าลวดลายต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วคราวละมาก ๆ และหลากหลายส่งผลกระทบต่อยอดขายของผ้าขาวม้าทอมือของชุมชน เพราะผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนราคาแพงกว่า ลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนกำลังหายไปพร้อมช่างทออาวุโสที่ขาดผู้สืบทอดการทอผ้า และแม้ชุมชนมีความต้องการที่จะสร้างความแตกต่างให้กับผ้าขาวม้าทอมือของตนเองแต่ขาดความรู้ในเชิงวิชาการที่จะสร้างลวดลายที่มีความแปลกใหม่แต่ยังคงมีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ต้นทุนหมุนเวียนในการผลิต วัตถุดิบโดยเฉพาะเส้นใยและสีย้อมที่ต้องซื้อหามา รายได้ จำนวนผู้บริโภค ล้วนมีผลต่อการตัดสินใจพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือ

2. การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ผลผลิตที่เป็นรูปธรรมจากงานวิจัยเป็นผ้าขาวม้าทอมือรวม 11 ผืนใหม่ ได้แก่ ผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจำนวน 4 ลวดลาย พัฒนาขึ้นโดยชุมชนเองเป็นหลัก ผ้าขาวม้าทอมือ 4 ผืนใหม่ เป็นลวดลายใหม่ที่ปรับปรุงและพัฒนาขึ้นร่วมกันกับผู้เชี่ยวชาญการออกแบบโดยอิงฐานความคิดเดิมของชุมชนไว้ ผ้าขาวม้าทอมือประจำอำเภอเมืองร้อยเอ็ด 1 ลวดลาย ผ้าขาวม้าทอมือประจำอำเภอร่องเขาหลวง 1 ลวดลาย และผ้าขาวม้า

ทอมือประจำจังหวัดร้อยเอ็ด 1 ลวดลายลวดลายผ้าขาวม้าทอมือ 7 ลวดลาย ที่ได้หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 มีรายละเอียดย่อ ดังนี้

การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้า	ลวดลายผ้าขาวม้า
1) ผ้าขาวม้าทอมือลายคอกม้า	
2) ผ้าขาวม้าทอมือลายธงไทยแมงมุม	
3) ผ้าขาวม้าทอมือลายปลาและสายน้ำ	
4) ผ้าขาวม้าลายนาคน้อยสลับโคมเจ็ด	

5) ผ้าขาวม้าทอมือ	
6) ผ้าขาวม้าทอมือ	
7) ผ้าขาวม้าทอมือ	

สามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้

1) ผ้าขาวม้าทอมือลายคอกม้า บ้านหนองเขวได้รับแรงบันดาลใจจากลายมัดหมี่บนผ้าขาวม้าผืนหนึ่งที่ช่างทอผ้าบ้านหนองเขวทอขึ้นมา ลายคอกม้าเป็นลายโบราณรูปร่างคล้ายรั้วรอบขอบชิดที่แข็งแรง ต่อเนื่องกันรั้วที่แข็งแรงสื่อความหมายถึงความแข็งแรงความเข้มแข็งของชุมชน

2) ผ้าขาวม้าทอมือลายธงยมงามม บ้านโนนสำราญได้รับแรงบันดาลใจจากธงยมงามมซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่า ใช้ดักจับความดีงามและสกัดกั้นความชั่วร้ายปกป้องคุ้มภัย

3) ผ้าขาวม้าทอมือลายปลาและสายน้ำ บ้านขวังใหญ่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติภายในชุมชนที่อยู่ใกล้เขตติดแม่น้ำชี ปลาและสายน้ำแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรของชุมชน น้ำมีเพียงพอตลอดปีสำหรับทำนาปลูกข้าว ในน้ำก็มีปลาหลากหลายชนิดเป็นอาหาร ความอุดมสมบูรณ์นำมาซึ่งความสุขของชุมชน

4) ผ้าขาวม้าลายนาคน้อยสลัปโคมเจ็ด บ้านห้วยหลิมได้รับแรงบันดาลใจจากสองลายพื้นฐานบนผ้าสาเกตซึ่งเป็นลายผ้าประจำจังหวัดร้อยเอ็ด นาคเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ความชุ่มชื้น ผืนตักต้อง

ตามฤดูกาล ส่วนโคมไฟแสดงถึงการส่องสว่างสู่ความรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ ความเพิ่มพูนของผลผลิต ตลอดถึงการอยู่ดีกินดีของชุมชน

5) ผ้าขาวม้าทอมือ อำเภอเมืองชื่อว่าผ้าขาวม้าสามัคคีได้นำลวดลายคอกม้าที่เป็นเสมือนแนวรั้วอันแข็งแรงจากผ้าขาวม้าทอมือบ้านหนองเขวา บูรณาการเข้ากับลวดลายธงไชยแมงมุมจากผ้าขาวม้าทอมือบ้านโนนสำราญ โดยจัดวางรั้วคอกม้าตามขอบแนวยาวของผ้าขาวม้า และวางธงไชยแมงมุมตรงกลางของผ้าขาวม้า สื่อความหมายถึงความปลอดภัยสงบเรียบร้อย แม้มีสิ่งชั่วร้ายอันตรายเกิดขึ้นก็ไม่อาจเอาชนะผ่านความสมัครสมานสามัคคีของทุกคนที่มีความรักความร่วมมือกันในทุกเรื่องจนเกิดเป็นพลังของชุมชนเข้มแข็ง นอกจากนี้ โทนสีเขียว น้ำตาล ครีม ขาว และเหลืองทอง เป็นสีของทุ่งนาและรวงข้าวที่กำลังสุก สีเขียวบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ สีเหลืองทองบ่งบอกถึงความมั่งคั่ง มั่งมี อบอุน เป็นมิตร และสร้างสรรค์ สีขาวของธงไชยแมงมุมให้ความรู้สึกบริสุทธิ์ สะอาด สดใส เบาบาง อ่อนโยน และเปิดเผย

6) ผ้าขาวม้าทอมือ อำเภอทุ่งเขาหลวง ชื่อว่าผ้าขาวม้ามากน้ำใจได้นำลวดลายปลาและสายน้ำจากผ้าขาวม้าทอมือบ้านขว้างใหญ่บูรณาการเข้ากับลวดลายนาคน้อยสลับอกเก็ตจากผ้าขาวม้าทอมือบ้านห้วยหลิม ปลาและสายน้ำรวมถึงนาคน้อยแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของอำเภอทุ่งเขาหลวง ในน้ำมีปลาในนามีข้าว ความอุดมสมบูรณ์นำมาซึ่งความสุขของชุมชน อำเภอทุ่งเขาหลวงไม่เคยแล้งทั้งน้ำและน้ำใจ แม้บางปีน้ำมากจนเอ่อท่วมลำชีขึ้นมา ส่วนโคมไฟแสดงถึงการส่องสว่างสู่ความรุ่งเรืองและการอยู่ดีกินดีของอำเภอทุ่งเขาหลวง สีของผ้าขาวม้าออกแนวเอิร์ธโทนเลียนแบบสีของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ต้นไม้ที่อยู่รอบตัว ให้ความรู้สึกอบอุ่นและผ่อนคลาย

7) ผ้าขาวม้าทอมือ จังหวัดร้อยเอ็ด ชื่อว่าผ้าขาวม้าร้อยเอ็ด พัฒนาขึ้นจากแนวคิดของลวดลายผ้าขาวม้าทอมือทั้งหมดที่ปรับปรุงและบูรณาการร่วมกันมาจนตกผลึกเป็นลวดลายนาคน้อยสลักกับลวดลายหอโหวดชมเมืองร้อยเอ็ด นาคเป็นสัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ในขณะที่ลายโหวดเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านประจำจังหวัดร้อยเอ็ดเพียงจังหวัดเดียว เชื่อมโยงไปสู่คำว่า เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ซึ่งโหวดเป็นสัญลักษณ์สะท้อนถึงภูมิปัญญาเฉพาะท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรมเฉพาะของร้อยเอ็ด นอกจากนี้การเป่าโหวดกับเพลงพื้นบ้านอีสานให้อารมณ์คึกคัก กระฉับกระเฉง สนุกสนาน ซึ่งตรงกับอุปนิสัยของคนร้อยเอ็ด ในการมองว่าโหวดเป็นตัวแทนของอุปนิสัยของคนร้อยเอ็ดที่เป็นคนสนุกสนาน นอกจากนี้ สีเขียวแทนความเขียวขจีอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร สีเหลืองแทนงานบุญประเพณีที่เกี่ยวข้องกับฮีตสิบสองของชาวอีสาน ซึ่งประชาชนชาวร้อยเอ็ดร่วมแรงร่วมใจจัดงานขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ทุกครั้ง นอกจากนี้ยังเป็นสีของรวงข้าวหอมมะลิที่มีชื่อเสียงระดับโลก สีม่วงอมชมพูเป็นสีดอกอินทนิลบก ดอกไม้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด สีส้มแสดงถึงความตื่นเต้นเร้าใจ สนุกสนาน กระปรี้กระเปร่า ซึ่งเป็นวิถีชีวิตร่าเริงแห่งอุปนิสัยของคนร้อยเอ็ด ส่วนสีขาวเป็นตัวแทนของความมากน้ำใจของชาวร้อยเอ็ดที่มอบให้กับผู้มาเยือนทุกคนด้วยความจริงใจ สำหรับหอโหวดชมเมืองเป็นสถานที่สำคัญเชิงสัญลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ดที่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนร้อยเอ็ดต้องการมาเยี่ยมชม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ประเด็นเรื่องการค้นหาและระบุอัตลักษณ์ของชุมชน พบว่าอัตลักษณ์ที่ชุมชนเลือกมาต่อยอดเป็น ลวดลายผ้าขาวม้า นั้น ความเป็นท้องถิ่น ความเฉพาะเจาะจงของชุมชนอาจยังไม่เด่นชัดเพียงพอ กรณีผ้าขาวม้า ทอมือลายคอกม้าของบ้านหนองเขวา แม้จะมีแนวคิดออกจากกรอบที่ดีด้วยการผูกคำว่าม้าจากลายมัดหมี่ โบราณคอกม้ากับผ้าขาวม้า แต่ในความจริงบ้านหนองเขวาไม่มีประวัติความเป็นมาใด ๆ เกี่ยวข้องกับม้าที่เป็น สัตว์แต่อย่างใด กรณีผ้าขาวม้าทอมือลายธงไชยแมงมุมของบ้านโนนสำราญเช่นเดียวกัน แม้จะนำเสนอใจในการนำ ความเชื่อของคนอีสานต่อธงไชยแมงมุมมาช่วยสร้างความหมายเกี่ยวกับการดักจับความดีงามและป้องกันสิ่งชั่วร้ายให้กับผ้าขาวม้า แต่ยังไม่ใช่ความหมายเฉพาะที่อยู่ในระดับชุมชนใดชุมชนหนึ่ง กรณีบ้านขว้างใหญ่กับ ผ้าขาวม้าทอมือลายปลาและสายน้ำ เนื่องจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติย่อมมีสัตว์น้ำเช่นปลาอาศัยอยู่เป็นปกติ ฉะนั้นหากไม่ได้เจาะจงว่าเป็นปลาชนิดใด ซึ่งอาจมีเฉพาะที่แหล่งน้ำบ้านขว้างใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าการสร้าง อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านขว้างใหญ่ยังไม่ชัดเจนเช่นเดียวกันกรณีผ้าขาวม้าทอมือลายนาคน้อยสลัปโคมเจ็ดของ บ้านหวายหลิมเช่นเดียวกันลายนาคน้อยและโคมเจ็ดเป็นลายที่พบเห็นทั่วไป ในขณะที่ผ้าขาวม้าลายโหวดซึ่งไม่เคยมีมาก่อน สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นร้อยเอ็ดได้ชัดเจนกว่า การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนที่ เหมาะสมที่สามารถนำไปแปลงเปลี่ยนเป็นลวดลายบนผ้าขาวม้าทอมือเป็นประเด็นที่ยากแต่สำคัญมาก ดังนั้น ผ้าขาวม้าจึงเป็นผ้าสารพัดประโยชน์ที่คนไทยใช้มาแต่โบราณ โดยมากทอเป็นลายตาราง นิยมใช้ด้ายหลายสี อย่างไรก็ตาม ผ้าสีเดียวที่มีขนาดเท่ากับผ้าขาวม้า หากนำมาใช้นุ่งสำหรับผู้ชายก็นิยมเรียกผ้าขาวม้าเช่นกัน ผ้าขาวม้าในประเทศไทยมีชื่อเรียกแตกต่างกันขึ้นอยู่กับท้องถิ่น เป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Nerngchamnon, 2017) ตลอดจนเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมการจัดการภาครัฐมาใช้ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่นเพื่อให้มีความเข้มแข็ง เป็นการส่งเสริมให้ประเพณีอยู่ ควบคู่กับชุมชน (Waikla, 2019)

2. การสร้างลวดลายใหม่บนผ้าขาวม้าทอมือโดยให้มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นประจำชุมชน ประจำอำเภอ หรือประจำจังหวัด ทำได้โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ฝ่าย หนึ่งชาวบ้านเจ้าของชุมชน ผู้ซึ่งรู้จักชุมชนของตนเองที่สุดและเป็นช่างผู้ทอผ้าขาวม้า สองผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายผ้าซึ่งเป็น คนนอก และสามตัวผู้วิจัยผู้เป็นเสมือนตัวเชื่อมให้สิ่งที่ชุมชนมีกับความสามารถของนักออกแบบมาบรรจบกัน และกลั่นกรองออกมาเป็นลวดลายผ้าขาวม้าทอมือแบบใหม่ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ความสำเร็จอาจไม่ เกิดขึ้นหากการทำงานขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไป ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จะต้องมีการออกแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ที่ หลากหลาย มีความทันสมัย มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และอยู่บนฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การออกแบบหรือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีการสร้างสรรค์ ตรงกับความต้องการของตลาด มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ ที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม (Srisuk, 2016; Khiatthong, 2015; Phakdeesuwan, 2010) เพื่อเป็นสิ่งสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน

ผลิตภัณฑ์ผ้าขาม้าให้ได้รับการยอมรับในวงกว้าง เพราะว่ารูปแบบการบรรจุภัณฑ์สามารถดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อได้อย่างง่ายดายจากการสื่อข้อมูลข่าวสารที่ต้องการส่งบนบรรจุภัณฑ์และภาพลักษณ์ของแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทำให้ผู้บริโภคประทับใจซึ่งจะเป็นการทำให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่นขึ้นมากกว่าผลิตภัณฑ์อื่นๆ (Butkeviciene, Stravinskiene & Rutelione, 2008)

สรุป

การพัฒนาตลาดผ้าขาม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องสภาพปัญหาตลาดผ้าขาม้าทอมือเดิมคล้ายคลึงกับผ้าขาม้าที่ผลิตจากแหล่งอื่น ไม่มีการพัฒนาตลาดใหม่ 2) ตลาดไม่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ซึ่งบ่งบอกตัวตน ชุมชน หรือชาติพันธุ์ ขาดผู้สืบทอดและ ชุมชนขาดความรู้หรือแนวคิดใหม่ในการปรับเปลี่ยนวิถีคิดเพื่อการพัฒนาตลาดใหม่ ๆ ดังนั้น การพัฒนาตลาดผ้าขาม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด ทำสำเร็จได้ด้วยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกภายในชุมชนและนอกชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบตลาดผ้า ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการได้อย่างเหมาะสม สามารถเป็นต้นแบบที่ดั่งมาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการเป็นแนวทางการพัฒนาตลาดของผ้าขาม้าทอมือและผ้าประเภทอื่น ๆ ในพื้นที่ชุมชนอื่นได้ นอกจากนี้อาจเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่สร้างสรรค์งานหัตถกรรมรูปแบบอื่น ๆ ได้ด้วย

1.2 หน่วยงานภาครัฐของจังหวัดร้อยเอ็ดควรได้ส่งเสริมต่อยอดการพัฒนาตลาดผ้าขาม้าทอมือของชุมชนทั้งสี่ต่อไป เพราะผ้าขาม้าทอมือตลาดที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น ลายโหวดขนาดเล็ก เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีศักยภาพ พร้อมทั้งจะนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเยี่ยมชมหอชมเมืองรูปทรงโหวดในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการส่งเสริมสร้างช่างทอผ้าขาม้ารุ่นใหม่ให้เกิดขึ้น เพราะสถานการณ์ ณ ปัจจุบันนี้ช่างทอชาวบ้านของจังหวัดร้อยเอ็ดเกือบทั้งหมดเป็นผู้อาวุโส หากไม่มีการถ่ายทอดเทคนิควิธีการทอผ้าไปยังคนรุ่นต่อไป ผ้าขาม้าทอมือและผ้าประเภทอื่น ๆ อาจสูญหายไปเป็นที่สุด

2.2 ควรศึกษาการส่งเสริมฟื้นฟูให้มีการเลี้ยงไหม ปลูกฝ้าย ปลูกพืชที่ให้สีธรรมชาติเอง เพื่อผลิตวัตถุดิบเส้นใยและสีย้อมธรรมชาติสำหรับการทอผ้าขาม้า เพราะปัจจุบันสินค้าออร์แกนิกเป็นที่นิยมของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ การใช้ทรัพยากรในชุมชนมาเป็นต้นทุนในการผลิตช่วยส่งเสริมคุณค่าของผลิตภัณฑ์และเพิ่มความปลอดภัยต่อสุขภาพ

2.3 ควรศึกษาการส่งเสริมเทคนิคการพัฒนาผ้าขาวม้าทอมือในด้านอื่นๆ เช่น วิธีการทำให้เกิดลวดลาย ผิวสัมผัสของผ้า กลิ่นของผ้า รวมไปถึงการแปรรูปผ้าขาวม้าทอมือเป็นเครื่องแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ให้หลากหลายขึ้น

References

- Akkara, W. (2017). The Packaging Product Development for Loincloth and Orange Jasmin Blanket Flower: A Case Study of Weaving Farmer Housewife Group of Ban Nalao Tao Ngoi District Sakon Nakhon Province. *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University*, 14(66), 21-30.
- Buaphat, N. (2018). Forn Laikit: Local Dancing Art for Community Economic and Cultural Tourism Development. *Journal of Humanities and Social Sciences Surin Rajabhat University*, 20(Special Issue), 173-183.
- Butkeviciene, V., Stravinskiene, J. & Rutelione, A. (2008). Impact of Consumer Package Communication on Consumer Decision Making Process. *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics* (1), 57-65.
- Di Franza, J. R., Clark, D. M., & Pollay, R. W. (2002). Cigarette Package Design: Opportunities for Disease Prevention. *Tobacco Induced Diseases*, 1, 97-109.
- Khiatthong, T. (2015). Hmong Needlework Products: The Design for Creative Economy. *Journal of Fine Arts Research and Applied Arts*, 2(1), 55-79.
- Klaythane, S. (2019). The Management Fabrics Focused in Identities of the Asean. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(3), 1232-1248.
- Nerngchamnong, K. (2017). Loincloth: Values and Meanings from Cultural Capital to Creative Economy. *Fine Arts Journal Srinakharinwirot University*, 21(1), 84-93.
- Phakdeesuwan, S. (2010). Pattern Design for MudMee Silk Fabrics of Maha Sarakham Province in Contemporary Culture Context. *Chophayom Journal*, 21(1), 17-35.
- Phasuk, S. (2002). *Hand Woman Thai silk*. Bangkok: Odain.
- Pitathawatchai, W. (1987). *Esan Cloth*. Khonkaen: Faculty of Education, Khonkaen University.
- Srisuk, K. (2016). Nameunsi and KohYor Woven Fabric: The Application of Creative Economy Concepts to Develop Products for the Development of Community Economy. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 11(33), 87-100.
- Waikla, R. (2019). Local Wisdom and Conservation of Phutai Traditions. *Journal of Arts Management*, 3(1), 53-68.

Wesapen, W. (1990). *Esan Local Music*. Mahasarakam: Srinakarinwirot University
Mahasarakam Campus.

Wongthes, S. (2010). *Where is Thai Music*. Nakhon Pathom: Mahidol University.